

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่หนึ่ง กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ตอนที่สอง กล่าวถึงภารกิจและภาระงานของอาจารย์ในสถานอุดมศึกษา ตอนที่สาม กล่าวถึง การวิเคราะห์ภาระงานของอาจารย์ระดับอุดมศึกษา ตอนที่สี่ กล่าวถึง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

มหาวิทยาลัยศิลปากรมีจุดเริ่มต้นมาจากโรงเรียนประณีตศิลปกรรม ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2477 โดยเปิดสอนวิชาจิตรกรรมและประติมากรรมให้แก่ข้าราชการ และบุคคลที่สนใจทั่วไป ต่อมาในปี พ.ศ.2480 โรงเรียนประณีตศิลปกรรมได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนศิลปากร-แผนกช่าง และได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น กองโรงเรียนศิลปากร ประกอบด้วย แผนกช่าง และแผนกนาฏดุริยางค์ และในปี พ.ศ.2486 โรงเรียนศิลปากรแผนกช่างก็ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น มหาวิทยาลัยใช้ชื่อว่า "มหาวิทยาลัยศิลปากร" โดยตราไว้ในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2486

เมื่อแรกจัดตั้ง มหาวิทยาลัยศิลปากรได้เปิดทำการสอนเพียงคณะวิชาเดียว คือ คณะจิตรกรรม ประติมากรรม (ปัจจุบันใช้ชื่อว่า คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์) ต่อมาจึงได้จัดตั้งคณะวิชาเพิ่มขึ้นอีก 2 คณะในปี พ.ศ.2498 คือ คณะสถาปัตยกรรมไทย (ปัจจุบันใช้ชื่อว่า คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์) และคณะโบราณคดี และหลังจากนั้นจึงจัดตั้งคณะ มัณฑนศิลป์ เพิ่มขึ้นอีก 1 คณะวิชา ในปี พ.ศ.2499

เนื่องจากสถานที่ของมหาวิทยาลัยศิลปากรในบริเวณวังท่าพระคับแคบไม่สามารถขยายตัวออกตามความต้องการได้ มหาวิทยาลัยจึงได้จัดทำโครงการปรับปรุงมหาวิทยาลัยเสนอต่อรัฐบาลเพื่อพิจารณา ซึ่งในปี พ.ศ.2501 รัฐบาลก็ได้พิจารณาอนุมัติให้มหาวิทยาลัยศิลปากรขยายงานออกไปยังสถานที่ใหม่ คือบริเวณพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ได้เริ่มเปิดทำการสอนในคณะอักษรศาสตร์ เป็นคณะวิชาแรก เมื่อปี พ.ศ.2511 ต่อมาจึงได้เริ่มเปิดทำการสอนในคณะศึกษาศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ.2513 และ พ.ศ.2514 ตามลำดับ

ในปีการศึกษา 2526 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ เปิดทำการสอนในระดับปริญญาตรีสาขาวิชาต่างๆ 21 สาขาวิชา และระดับปริญญาโท 3 สาขาวิชา มีนักศึกษารวมทั้งสิ้น 1,741 คน จำแนกเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี 1,530 คน และนักศึกษาระดับปริญญาโท 211 คน มีอาจารย์ประจำที่ปฏิบัติงานรวมทั้งสิ้น 270 คน (รวมอาจารย์ของโรงเรียนสาธิตด้วย) ผู้ช่วยทางวิชาการ 38 คน เจ้าหน้าที่ธุรการ 156 คน และลูกจ้างอีก 263 คน รวมทั้งสิ้น 727 คน (มหาวิทยาลัยศิลปากร 2528: 35-67)

ภารกิจและภาระงานของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา

ภารกิจและภาระงานของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา นั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายและหน้าที่ของการอุดมศึกษาอย่างมาก ดังนั้น การพิจารณาถึงภารกิจและภาระงานของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา จึงควรที่จะพิจารณาจุดมุ่งหมายและหน้าที่ของการอุดมศึกษาด้วย เพื่อให้เข้าใจถึงภารกิจและภาระงานของอาจารย์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา นั้นโดยหลักสากลมีอยู่ 3 ประการคือ

1. มุ่งบุกเบิก แสวงหา บำรุงรักษา และถ่ายทอดความรู้ เพื่อสร้างสรรค์
จรรโลงความก้าวหน้า และความเป็นเลิศทางวิชาการ

2. ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยถือว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่งวิทยา-
การขั้นสูง ที่เื้อออ่านวยประโยชน์ต่อความเจริญของมนุษยชาติ

3. ทำนุบำรุง ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม (วิจิตร ศรีสอาน 2518: 10)

สำหรับการอุดมศึกษาของไทยนั้น มีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายสากลของการ
อุดมศึกษา และมีบางจุดมุ่งหมายที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของการศึกษาในประเทศ
ไทยยิ่งขึ้น ซึ่งจุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาไทย นี้คณะอนุกรรมการอุดมศึกษาของคณะกรรมการ
วางแผนฐาน เพื่อการปฏิรูปการศึกษาได้เสนอไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อพัฒนาความงอกงามทางสติปัญญา ความเจริญทางความคิด อันนำไปสู่
ความก้าวหน้าทางวิชาการ และความเจริญของมนุษยชาติ

2. สร้างสรรค์กำลังคนในระดับวิชาชีพขั้นสูง เพื่อพัฒนาสังคม

3. เป็นแหล่งวิทยาการที่เื้อออ่านวยประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและชนบท

4. ทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

5. พัฒนาคณาจารย์เป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม และจริยธรรม ให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคล และสังคม (คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา 2518: 158)

ภายในขอบเขตของจุกมุงหมายของการอุดมศึกษา ดังกล่าวนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงมีภารกิจหลัก 4 ประการ ดังนี้คือ

1. การสอนวิชาการและวิชาชีพเพื่อผลิตบุคคลที่มีคุณสมบัติ ตามความมุ่งหมาย ออกไปรับใช้สังคม
2. การวิจัยค้นคว้า เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ และประยุกต์งานวิจัยค้นคว้าเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆ
3. การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในลักษณะต่างๆ
4. การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และดำเนินกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างรสนิยม และค่านิยมทางสุนทรีย์ภาพ และจริยธรรมในหมู่นิสิตนักศึกษา และประชาชน (วิจิตร ศรีสอาน 2518: 11 คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา 2518: 158)

ในการดำเนินงานตามภารกิจหลัก 4 ประการดังกล่าวมานั้น มหาวิทยาลัยต้องอาศัยบุคลากรหลายกลุ่ม ประกอบด้วย อาจารย์ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ธุรการอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของกลุ่มบุคลากรเหล่านี้ ที่มีต่อการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย จะพบว่า อาจารย์เป็นกลุ่มบุคลากรที่มีความสำคัญมากกว่ากลุ่มอื่นๆ อาจารย์นับได้ว่ามีบทบาทสำคัญมากในการกำหนดอนาคตของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะอาจารย์เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของมหาวิทยาลัยทุก ๆ ประการ เกี่ยวกับความสำคัญของอาจารย์ที่มีต่อมหาวิทยาลัย นี้ วิจิตร ศรีสอาน ได้กล่าวไว้ว่า "ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีมาตรฐานการศึกษาสูงเพียงใด หรือไม่ ก็คือคณาจารย์" (วิจิตร ศรีสอาน 2520: 4) ซึ่งแนวความคิดนี้ เคอร์ (Kerr) ได้กล่าวไว้ว่า "แต่ที่จริงแล้ว อาจารย์คือมหาวิทยาลัยนั่นเอง อาจารย์คือปัจจัยที่ก่อให้เกิดการผลิต และคือแกนที่แท้ที่จะก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างมหาวิทยาลัย" (Kerr 1964) จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า อาจารย์เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย เพื่อให้การดำเนินงานตามภารกิจของมหาวิทยาลัยบรรลุจุกมุงหมายของการอุดมศึกษา บทบาทและหน้าที่ของอาจารย์จึงต้องสอดคล้องกับภารกิจและจุกมุงหมายของการอุดมศึกษาคด้วย ดังนั้น ภารกิจที่อาจารย์จะต้องปฏิบัติจึงมี 4 ประการคือ การสอน การวิจัย การบริการ-

ทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

เกี่ยวกับภารกิจของอาจารย์ในสถานอุดมศึกษานี้ให้มีผู้แบ่งภารกิจที่อาจารย์ต้องปฏิบัติ ตลอดจนกำหนดประเภทและรวบรวมหมวดหมู่ของกิจกรรมย่อย ๆ ของแต่ละภารกิจ ออกเป็น ลักษณะต่างๆ อีกหลายลักษณะ ดังนี้คือ

คณะกรรมการพิจารณาหลักเกณฑ์ในการกำหนดลักษณะหน้าที่และปริมาณงานของ อาจารย์ประจำ ได้สรุปลักษณะงานตามหน้าที่ของอาจารย์ประจำในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไว้ ซึ่งประกอบด้วย งานสอน งานวิจัยและงานเขียนทางวิชาการ งานบริหาร งานเกี่ยวกับกิจกรรมนิสิต งานกรรมการและงานบริการชุมชน (เมืองทอง แชมมณี 2519: 1-3)

คณะกรรมการวิจัยสถาบัน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้แบ่งลักษณะงานเพื่อการ คำนวณหาปริมาณงานของอาจารย์ไว้ ประกอบด้วย งานสอน งานตรวจงาน งานวิจัย งานให้ คำปรึกษาทางวิชาการ งานบริหาร งานบริการ งานธุรการ งานนิเทศการสอน และงานอื่นๆ (คณะกรรมการวิจัยสถาบัน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2518: 5-6)

ส่วนในวิทยาลัยครู นั้นคณะกรรมการฝึกหัดครูได้แบ่งลักษณะงานของอาจารย์ออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. งานสอน
2. งานที่เกี่ยวกับการสอน เช่น เตรียมสอน ตรวจงาน เตรียมอุปกรณ์ ทำข้อสอบ ฯลฯ
3. งานนิเทศการศึกษา
4. งานวิจัย บริการวิชาการ แต่งตำรา ฯลฯ
5. งานที่เกี่ยวกับกิจการนักศึกษา เช่น อบรมนักศึกษา ควบคุมหอพัก โรงอาหาร ฯลฯ
6. งานสำนักงานและธุรการอื่นๆ
7. งานบริหาร (หนังสือควนที่ ศธ.0304/ว.02711 2523)

ส่วนการกำหนดประเภทและรวบรวมหมวดหมู่ของกิจกรรมในภารกิจของอาจารย์ แต่ละภารกิจออกให้ชัดเจน อันจะทำให้การพิจารณาภารกิจของอาจารย์ชัดเจนยิ่งขึ้น นั้น มีผู้ให้ ความคิดเห็นไว้ในหลายลักษณะดังนี้คือ

ที่ประชุมจากการสัมมนาเรื่อง วิกฤติการทางวิชาการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของสโมสรรจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัยของอาจารย์ไวคังนี้คือ

"ในคำนี้ที่เกี่ยวกับการวิจัยนั้น เห็นว่างานที่อาจารย์ปฏิบัติดังต่อไปนี้ เป็นงานวิจัย คิว คือ

1. การวิจัยหลัก เกณฑ์และวิธีสอน
2. การเรียบเรียงตำรา
3. การ Review บทความทางวิชาการ
4. งานสร้างสรรค์ทางวรรณกรรม ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม ฯลฯ" (สโมสรร

อาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2513: 17)

อำพน ศรีชัย และสมเจตน์ ไวยการณ ได้จำแนกกิจกรรมของภารกิจด้านการ บริการทางวิชาการแก่ชุมชน และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สำหรับโครงการ RESEARCH และโครงการ SERVCON ไว้ดังนี้คือ

งานบริการทางวิชาการแก่สังคม แบ่งกิจกรรมออกเป็น

1. การให้คำปรึกษาหรือแนะนำเกี่ยวกับงานวิจัย และเทคโนโลยีใหม่
2. การสัมมนา การประชุมปรึกษา และการฝึกอบรม
3. การบริการ เช่น การตรวจรักษาพยาบาล การออกแบบ การวางแผน

การแปลความ การสำรวจ และการวิเคราะห์

4. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ
5. การจัดนิทรรศการ การแสดงผลงานด้านต่างๆ และการประชุมอภิปรายปัญหา
6. การเผยแพร่หรือการถ่ายทอดความรู้ความเชี่ยวชาญบรรยายหรือปาฐกถา

งานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม แบ่งกิจกรรมออกเป็น

1. การให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำ
2. การสัมมนา การประชุมปรึกษา และการฝึกอบรม
3. การจัดนิทรรศการ การประชุมอภิปรายปัญหา และการจัดแสดงทางศิลปะ
4. การสาธิต การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
5. การเผยแพร่หรือการถ่ายทอดความรู้ทางด้านศิลปและวัฒนธรรมของชาติ

สำหรับการพิจารณาความแตกต่างระหว่างงานบริการทางวิชาการแก่สังคม และงาน
ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้พิจารณาจากจุดประสงค์กล่าวคือ ถ้าจุดประสงค์ในการบริการระบุไว้
ในลักษณะทั่วไป จัดว่าเป็นงานบริการทางวิชาการแก่สังคม แต่ถ้าจุดประสงค์เกี่ยวกับการ
บริการจำกัดเฉพาะในเรื่องการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ถือว่าเป็นงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
(อำพน ศรณชัย และสมเจตน์ ไวยากรณ์ ม.ป.ป.: 2-4)

รังสรรค์ ทัศพรพันธ์ ได้จำแนกภาระงานของอาจารย์ออกเป็น 5 ประเภทใหญ่ๆ
คือ งานสอน งานนักศึกษาสัมพันธ์ งานวิชาการ งานบริการสังคม และงานบริการและ
ธุรการ ซึ่งภาระงานทั้ง 5 ประเภทนี้ประกอบด้วยลักษณะงานย่อยๆ ดังนี้คือ

1. งานสอน ประกอบด้วยลักษณะงานต่อไปนี้
  - 1.1 การสอนในชั้นเรียน
  - 1.2 การเตรียมการสอน
  - 1.3 การวัดผล ซึ่งประกอบด้วยการออกข้อสอบ การตรวจข้อสอบ และการ
ให้เกรด
  - 1.4 การเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
2. งานนักศึกษาสัมพันธ์ ประกอบด้วยลักษณะงานต่อไปนี้
  - 2.1 การให้คำแนะนำทางวิชาการ
  - 2.2 การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา
3. งานวิชาการ ประกอบด้วย
  - 3.1 งานวิจัย
  - 3.2 งานเขียนทางวิชาการ
    - 3.2.1 การเขียนบทความทางวิชาการ
    - 3.2.2 การเขียนเอกสารประกอบการบรรยาย
    - 3.2.3 การแปลความ/หนังสือ
    - 3.2.4 การแปลและเรียบเรียงบทความ/หนังสือ
    - 3.2.5 การแต่งและเรียบเรียงหนังสือ/ตำรา
    - 3.2.6 การเป็นบรรณาธิการวารสารหรือหนังสือประกอบการศึกษา
    - 3.2.7 การเขียนบทวิจารณ์หนังสือ

4. งานบริการสังคม ประกอบด้วยลักษณะงานต่อไปนี้
  - 4.1 การแสดงปาฐกถาหรือการบรรยายเฉพาะเรื่อง
  - 4.2 การอภิปรายในที่สาธารณะ
  - 4.3 การเขียนบทความในหน้าหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารรายคาบ
  - 4.4 การเป็นที่ปรึกษานักศึกษาศาสตรบัณฑิต
  - 4.5 การเป็นกรรมการสอบคัดเลือกบุคคลของหน่วยราชการต่างๆ
  - 4.6 การช่วยงานของหน่วยราชการต่างๆ
  - 4.7 การตรวจตำราของสถาบันการศึกษาต่างๆ
5. งานบริหารและธุรการ ประกอบด้วย
  - 5.1 งานบริหารของคณะ
    - 5.1.1 คณบดี
    - 5.1.2 เลขานุการคณะ
    - 5.1.3 ผู้ช่วยคณบดี
    - 5.1.4 ประธานกรรมการชุดต่างๆ
    - 5.1.5 กรรมการชุดต่างๆ
    - 5.1.6 ผู้แทนอาจารย์
  - 5.2 งานบริหารของมหาวิทยาลัย
    - 5.2.1 อธิการบดี
    - 5.2.2 รองอธิการบดี
    - 5.2.3 ผู้ช่วยรองอธิการบดี
    - 5.2.4 ประธานและกรรมการสภาอาจารย์
    - 5.2.5 ประธานและกรรมการชุดต่างๆ ที่แต่งตั้งโดยมหาวิทยาลัย

(รังสรรค์ ชนะพรพันธ์ 2523: 3-4)

นอกจากข้อคิดเห็นที่เกี่ยวกับการจำแนกภารกิจของอาจารย์ที่กล่าวมาแล้ว ยังได้มีผู้ให้ข้อคิดเห็นที่เกี่ยวกับการะงานหรือปริมาณงานในภารกิจต่างๆ ของอาจารย์ไว้ดังนี้คือ

ระวี ภาวิไล และสิปปนนท์ เกตุทัต ให้ความเห็นว่า ปริมาณงานสอนของศาสตราจารย์นั้นควรสอนวิชาเบื้องต้นอย่างน้อย 1 วิชา ควรสอนสัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง และควรใช้เวลา

เกี่ยวกับการวิจัยอย่างน้อยสัปดาห์ละ 15-20 ชั่วโมง (ระวี ภาวิไล และสิปปนนท์ เกตุทัต 2514: 152-154)

กำหนด พลาทงกูร ได้กล่าวถึงปริมาณงานของอาจารย์ไว้ว่า งานสอนอย่างมากไม่ควรเกินสัปดาห์ละ 12 ชั่วโมง หรือ 8 หน่วย คือ สอนแบบปารุกดาประมาณ 4 ชั่วโมง และสอนภาคปฏิบัติอีก 8 ชั่วโมง (ภาคปฏิบัติ 2 ชั่วโมงเทียบเท่ากับ 1 หน่วย) และถ้าอาจารย์ทำงานบริหารหรือบริการด้วยก็สอนน้อยลง (กำหนด พลาทงกูร ม.ป.ป.: 15-16)

ที่ประชุมคณบดี/ผู้อำนวยการสำนัก สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้กำหนดเกณฑ์ปริมาณงานสอนขั้นต่ำ และปกติสำหรับอาจารย์ของสถาบันฯ ไว้ดังนี้คือ ในรอบ 1 ปี อาจารย์ควรมีวิชาสอนขั้นต่ำ 2 วิชา มีจำนวนชั่วโมงสอน 96 ชั่วโมง (3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์) ส่วนระดับปกติอาจารย์ควรมีวิชาสอน 3 วิชา จำนวนชั่วโมงสอน 144 ชั่วโมง (4.5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์) (รายงานการประชุมคณบดี/ผู้อำนวยการสำนัก สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ครั้งที่ 4/2526)

เกี่ยวกับเรื่องนี้ วัตต์เบอร์น (Woodburne) ได้อธิบายไว้ว่า อัตราการสอนปกติของอาจารย์ระดับอุดมศึกษาคือ 10-12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งถ้ามองผิวเผินแล้วจะเห็นการเป็นอาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาเป็นงานง่าย แต่ที่จริงอัตราการทำงานของอาจารย์ผู้สอนระดับอุดมศึกษา เมื่อคิดเป็นชั่วโมงสอน การเตรียมการสอน การวิจัย และอื่นๆ รวมกันแล้วจะพบว่าการสอน 1 ชั่วโมง จะเท่ากับงานทั้งหมด 4 ชั่วโมง คือสอน 1 ชั่วโมง กับเตรียมการสอนและวิจัยอีก 3 ชั่วโมง ดังนั้น ถ้าสอน 15 ชั่วโมง ก็คือทำงานทั้งหมด 60 ชั่วโมง อนึ่ง พิสัยของจำนวนชั่วโมงสอนของอาจารย์ระดับอุดมศึกษา ปัจจุบันอยู่ระหว่าง 6-15 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อาจารย์ที่สอนในระดับปริญญาตรีจะมีชั่วโมงสอนน้อย ทั้งนี้เพราะอาจารย์ที่สอนระดับนี้ต้องใช้เวลาเตรียมการสอนมาก และอีกประการหนึ่งคือ ต้องทำงานวิจัยด้วย ดังนั้น อาจารย์ที่มีชั่วโมงสอนน้อย เวลาสำหรับทำการวิจัยก็มีมากขึ้น แต่เมื่อชั่วโมงสอนของอาจารย์มากขึ้น ยิ่งใกล้ 15 ชั่วโมงต่อสัปดาห์เท่าใด การวิจัยก็จะยิ่งมีน้อยลง จนเมื่อใดอาจารย์ต้องสอนครบ 15 ชั่วโมงต่อสัปดาห์แล้ว งานวิจัยของอาจารย์จะมีไม่ได้เลย (Wood burne 1958: 94-97)

การวิเคราะห์ภาระงานของอาจารย์ระดับอุดมศึกษา

1. ความสำคัญของการวิเคราะห์ภาระงานของอาจารย์ระดับอุดมศึกษา

ในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งต้องอาศัยบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์เป็นสำคัญนั้น แนวทางหนึ่งที่จะทำให้การดำเนินงานตามภารกิจหลักบรรลุความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องส่งเสริมให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษานั้นๆ ปฏิบัติภารกิจต่างๆ อย่างเหมาะสม ซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดงานให้อาจารย์ปฏิบัติ นี้ โกฮีน (Goheen) ได้กล่าวว่า การให้อาจารย์มีชั่วโมงสอนไม่มากนักจะเป็นการส่งเสริมให้อาจารย์ทั้งหลายได้นำเอาความสามารถพิเศษของตนออกมาใช้ และจะได้ทำการศึกษาค้นคว้าสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อวิชาการของมหาวิทยาลัย และนักศึกษามากขึ้น เพราะว่าอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาควรมีเวลาค้นคว้าและศึกษาในที่ตนเองสนใจจริงๆ ประกอบไปด้วย (Goheen 1970: 396) ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของ วูดเบิร์น (Woodburne) ซึ่งได้ให้ข้อสังเกตว่า บางครั้งผู้บริหารหรือคณะกรรมการของสถานศึกษาล้มเลิกถึงการขยายตัวของการทำงานของอาจารย์ โดยคำนึงถึงเฉพาะจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์เท่านั้น ทำให้การวางแผนงานอาจผิดพลาดไปจนกระทั่งส่งผลกระทบต่อทำให้ขวัญและกำลังใจของอาจารย์เสียไปได้ เช่นการให้อาจารย์สอนมากจึงต้องทำงานด้านเตรียมการสอนมาก จนทำให้อาจารย์เบื่องานเร็วขึ้น โดยปกติในสถาบันการศึกษาที่มีความสามารถทางวิชาการสูงจะพบว่าอัตราของชั่วโมงสอนของอาจารย์มักจะน้อย เพราะจะได้มีเวลาส่วนหนึ่งใช้ในการเตรียมการสอน และทำการวิจัยค้นคว้าเพิ่มเติมอยู่เสมอ (Woodburne 1958: 95-96)

การที่จะกำหนดภาระงานด้านต่างๆ ของอาจารย์ให้เหมาะสมได้นั้น ต้องอาศัยข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์งานที่อาจารย์ปฏิบัติอยู่เป็นปัจจัยพื้นฐาน ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์งานโดยพิจารณาจากภาระงานว่า ภาระงานจะสามารถทำให้ได้ปรับปรุงวิธีการทำงานและมอบหมายงานได้เป็นอย่างดี รวมทั้งช่วยให้ผู้บังคับบัญชาสามารถกำหนดตารางการทำงานอันเป็นเครื่องมือที่จะจัดสรรงานให้สมดุลกันในหน่วยงานเอง และกับหน่วยงานอื่นๆ จะทำให้งานราบรื่นและเรียบร้อย ซึ่งประโยชน์จากการนับงานนี้ ได้แก่

1. ช่วยให้สามารถกำหนดตารางการทำงาน เพื่อปรับปรุงงานให้เหมาะสมเมื่อเทียบกับอัตราการทำงานของคนอื่นๆ
2. ทำให้งานสอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยผู้บริหารจะต้องพยายามจัดปรับปรุงให้สอดคล้องสมดุลกันอยู่เสมอ

3. ทำให้การแบ่งงานเหมาะสม
4. ช่วยเป็นเครื่องแสดงให้ทราบความต้องการเจ้าหน้าที่ที่พหุศักดิ์งาน
5. สร้างความเข้าใจอันดีแก่พนักงาน ทำให้เกิดความเป็นธรรมในหมู่คณะ

(สมพงษ์ เกษมสิน 2517: 179-181)

2. หลักการคำนวณภาระงานของอาจารย์ระดับอุดมศึกษา

คิงไคกล่าวมาแล้วว่า ภารกิจของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษานั้น นอกจากภารกิจในด้านการสอนแล้ว ยังประกอบด้วยภารกิจด้านต่างๆอีก ซึ่งได้แก่ ภารกิจในด้านการวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังมีอาจารย์บางส่วนที่ต้องปฏิบัติภารกิจในด้านการบริหารหรือธุรการในสถาบันอีกด้วย คุกเบอ์น (Woodburne) ไคกล่าวไว้ว่า ถ้าจะคิดภาระงานของอาจารย์เฉพาะจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์เพียงอย่างเดียว นั้นยังไม่เป็นการถูกต้องนัก เพราะจากการศึกษาพบว่า อาจารย์ผู้สอนวิชาเคมีซึ่งมีชั่วโมงสอนในห้องเรียน 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ที่จริงแล้วเขามีภาระงานทั้งหมดถึง 50 ชั่วโมงต่อสัปดาห์หรืออาจารย์ที่สอนวิชาคณิตศาสตร์ 9 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จะมีภาระงานทั้งหมดเป็น 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะว่างานของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบไปด้วย งานสอน งานเตรียมการสอน งานให้คำปรึกษา งานวิจัย งานประชุม และงานฝึกอบรม เป็นต้น (Woodburne 1958: 94) ดังนั้น การคิดภาระงานของอาจารย์จึงต้องคิดจำนวนชั่วโมงที่อาจารย์ผู้นั้นปฏิบัติงานต่างๆ ทั้งหมด ซึ่งเกี่ยวกับวิธีการคิดภาระงานของอาจารย์นั้นได้มีผู้เสนอไว้หลายรูปแบบดังนี้คือ

บีช (Beach) ไคกล่าวว่า โดยธรรมดาแล้ว "เวลา" เป็นมาตรฐานสำหรับการวัดภาระงานได้ก็พอสมควร กล่าวคือ อาศัยการวัดปริมาณออกมาในรูปของอัตราส่วนของงานต่อเวลา เช่น วิธีต่อเวลา เวลาค่อนน้ำหนัก เป็นต้น นอกจากนี้วิธีการวัดภาระงานมีอยู่หลายแบบ เช่น

1. วัดจากการแสดงออกที่ผ่านมา
2. วัดโดยการกำหนดของผู้เชี่ยวชาญหรือกำหนดของสมาคมทางวิชาชีพ
3. วัดโดยการศึกษาเรื่องเวลา
4. วัดโดยการเปรียบเทียบกับคามมาตรฐาน
5. วัดจากการพิจารณาตัวอย่างของงาน (Beach 1970: 844)

กูควิน (Goodwin) ได้แสดงสูตรการคำนวณภาระงานทั้งหมดของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไว้ดังนี้คือ

$$FTES = FTTE + FTAE + FTRE + FTPE + FTOE$$

FTES หมายถึง ปริมาณงานทั้งหมด (Full-time equivalent employee)

FTTE หมายถึง ปริมาณงานสอน (Full-time teaching equivalent)

FTAE หมายถึง ปริมาณงานบริหาร (Full-time administration equivalent)

FTRE หมายถึง ปริมาณงานวิจัย (Full-time research equivalent)

FTPE หมายถึง ปริมาณงานบริการชุมชน (Full-time public service equivalent)

FTOE หมายถึง ปริมาณงานอื่นๆ (Full-time other equivalent)

(Goodwin 1970: 624)

ดิรก บุญเรืองรอด ได้เสนอแนวคิดปริมาณงานของอาจารย์ในสถาบันการศึกษาไว้ดังนี้

1. จัดปริมาณงานให้เท่ากัน เพื่อให้ปริมาณงานเป็นตัวคงที่ เป็นการกำหนดให้บุคลากรรับผิดชอบปริมาณงานในหน้าที่เท่ากัน เช่น กำหนดให้ปริมาณงานเป็น 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

2. วิชางานและการจัดงานให้บุคลากรทำ ลักษณะของงานในสถาบันการศึกษาจำแนกได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ งานสอน และงานพิเศษ

งานสอนเป็นงานหลัก ต้องมีการวางแผนระยะยาว เพื่อให้ผู้สอนแต่ละคนมีงานสอนในปริมาณสม่ำเสมอตลอดปี เช่น มีชั่วโมงสอน 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ตลอดปี เป็นการช่วยให้ผู้สอนมีเวลาทำงานอื่นในอัตราที่สม่ำเสมอด้วย

งานพิเศษ มีหลายประเภทเช่น งานบริหาร งานบริการ งานวิจัย งานเขียนตำรา เป็นต้น ควรจำแนกให้ละเอียดเพื่อช่วยให้อาคารสร้างเกณฑ์ และเครื่องมือสำหรับการประเมินที่ให้ได้ผลแม่นยำ

เนื่องจากลักษณะงานต่างก็มีความสำคัญไม่เท่ากัน จึงควรมีการกำหนดค่าน้ำหนักของงานในการคิดปริมาณงานควย

3. เครื่องมือในการจัดปริมาณงานจะใช้เครื่องมือชนิดใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความสะดวก และความเหมาะสมของแต่ละสถาบันการศึกษา (ทริก บุญเรืองรอด 2520: 27-31)

คณะกรรมการพิจารณาหลักเกณฑ์ในการกำหนดลักษณะหน้าที่และปริมาณงานของอาจารย์ประจำ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสนอหลักการคิดปริมาณงานของอาจารย์ไว้ดังนี้

ลักษณะงานตามหน้าที่ของอาจารย์ประจำของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คืองานสอนงานวิจัย และงานเขียนทางวิชาการ งานบริหาร งานเกี่ยวกับกิจกรรมนิสิต งานกรรมการ และงานบริการชุมชน

ควรกำหนดปริมาณงานขั้นต่ำของอาจารย์ประจำโดยคิดเฉลี่ยตลอดปี (52 สัปดาห์) ไม่น้อยกว่า 18 หน่วยต่อสัปดาห์

ปริมาณงานของอาจารย์แต่ละงานวัดด้วยผลคูณของเวลาที่ใช้ในการทำงานจริง

(A) กับน้ำหนักที่แสดงความสำคัญของงาน (B)

เวลาที่ใช้ในการทำงานจริง (A) คำนวณจากผลคูณของ a และ b

a = ชั่วโมงทำงานที่มีหลักฐานประกอบ

b = ค่าสัมประสิทธิ์ในการแปลงเวลาที่ใช้จริง ซึ่งในแต่ละคณะควรมีการกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริง

น้ำหนักที่แสดงความสำคัญของงาน (B) แต่ละคณะควรมีการกำหนดขึ้นตามนโยบายและเป็นที่ยอมรับของคณาจารย์ในคณะ ความสำคัญของงานนั้น ควรกำหนดให้งานสอนแบบบรรยายเป็นเกณฑ์มาตรฐานมีค่า = 1 ส่วนความสำคัญของงานประเภทอื่นๆ ควรกำหนดให้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.5-1.5 การกำหนดความสำคัญนี้ควรเปลี่ยนแปลงแก้ไขอยู่เป็นประจำ โดยรับฟังข้อเสนอแนะของอาจารย์ในคณะเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลง

การคำนวณหาปริมาณงาน คัดจากสูตร

$$L = AB$$

L = ปริมาณงานทั้งหมด

A = เวลาที่ใช้ในการทำงานจริงของแต่ละงาน

B = น้ำหนักที่แสดงความสำคัญของแต่ละงาน

(เมืองทอง แซมมณี 2519: 1-3)

อมร รักษาสัจย์ ได้เสนอเกณฑ์สำหรับการคำนวณภาระงานของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ไว้ดังนี้

1. ให้อาจารย์ทำงานหักเหี่ยมกับข้าราชการทั่วไป ซึ่งทำงานปีละ 1,736 ชั่วโมง

2. ให้อาจารย์ไทยทำงานหักเหี่ยมกับมาตรฐานสากลซึ่งให้สอนในระดับปริญญาตรี ภาคละ 4 วิชา หรือระดับบัณฑิตศึกษา ภาคละ 3 วิชา ปีละ 2 ภาคการศึกษา คิดเวลาภาคการศึกษาละ 18 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมงต่อวิชา

3. ให้การทำงานของอาจารย์ได้ผลคุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับภาระงานอาจารย์พิเศษ

4. การปฏิบัติงานในหน้าที่ของอาจารย์มหาวิทยาลัย ไม่คิดเฉพาะการสอนนักศึกษาอย่างเดียว ต้องรวมถึงการวิจัย การบริการชุมชน การแนะนำนักศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และการค้นคว้าวิจัย และการรับหน้าที่บริหารงานของมหาวิทยาลัยด้วย

สำหรับวิธีการคิดภาระงานมีดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ปริมาณงานทั้งหมด} &= \text{งานสอน} + \text{งานตรวจผลการศึกษา} + \text{งานบริการชุมชน} \\ &+ \text{งานแนะนำนักศึกษา} + \text{งานแนะนำวิทยานิพนธ์และ} \\ &\text{การวิจัยของนักศึกษา} + \text{งานบริการ} \end{aligned}$$

การให้ค่าของงานต่างๆ คิดจากเกณฑ์ต่อไปนี้

1. ปริมาณงานทั้งหมดคิดเป็นชั่วโมงต่อปี ซึ่งควรได้ค่าประมาณ 1,736

ชั่วโมง

2. งานสอน = ชั่วโมงสอนตลอดปี + (ชั่วโมงสอนตลอดปี × ชั่วโมงเตรียม

การสอน)

อัตราการเตรียมการสอนมีดังนี้

ระดับปริญญาตรี

บรรยาย

1 ชั่วโมงใช้เวลาเตรียมสอน 2 ชั่วโมง

ทดลองหรือปฏิบัติการ

2 ชั่วโมงใช้เวลาเตรียมสอน 1 ชั่วโมง

ระดับบัณฑิตศึกษา

บรรยาย	1 ชั่วโมงใช้เวลาเตรียมสอน	3 ชั่วโมง
ทดลองหรือปฏิบัติการ	2 ชั่วโมงใช้เวลาเตรียมสอน	2 ชั่วโมง

$$3. \text{ การตรวจผลการศึกษา} = \text{จำนวนนักศึกษาตลอดปี} \times \text{จำนวนชั่วโมงที่ใช้}$$

ในการตรวจงานของนักศึกษาแต่ละคน

ระดับปริญญาตรีใช้เวลาตรวจงานประมาณคนละ	2 ชั่วโมง
ระดับบัณฑิตศึกษาใช้เวลาตรวจงานประมาณคนละ	3 ชั่วโมง

4. งานวิจัย คิดตามเวลาที่ใช้จริงในรอบปี

5. งานบริการชุมชน คิดตามเวลาที่ใช้จริง โดยคำนึงถึงการเตรียมตัวเตรียมเอกสาร ระยะเวลาในการเดินทาง และชั่วโมงที่ใช้ในการบริการด้วย ซึ่งใช้เกณฑ์ว่าการบรรยายหรืออภิปราย 1 ชั่วโมง ต้องใช้เวลาเตรียมการ 3 ชั่วโมง

6. การแนะนำนักศึกษา คิดจากนักศึกษา 1 คน จะใช้เวลาของอาจารย์ผู้ให้คำแนะนำประมาณ 1 ชั่วโมงต่อปี

7. การแนะนำวิทยานิพนธ์ และการวิจัยของนักศึกษา อาจารย์ควรใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมงต่อ 1 หน่วยกิตของวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยของนักศึกษาแต่ละคน

8. งานบริหาร มีแนวคิดปริมาณงานดังนี้

หัวหน้าภาควิชา รองคณบดี ทำหน้าที่บริหาร 1 ใน 4 ของงานทั้งหมด

นอกนั้นทำการสอน

คณบดี ทำหน้าที่บริหาร 1 ใน 2 หรือ 3 ใน 4 ของงานทั้งหมด นอก

นั้นทำการสอน วิจัย และบริการชุมชน

อธิการบดี และรองอธิการบดี ทำหน้าที่บริหาร 3 ใน 4 ของงานทั้งหมด

นอกนั้นบริการชุมชน (อมร รักษาสมัย 2512: 1-6)

คณะกรรมการวิจัยสถาบัน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้เสนอเกณฑ์และสูตรการคำนวณปริมาณงานของอาจารย์ไว้ดังนี้คือ

$$\begin{aligned} \text{ปริมาณงาน} = & \text{งานสอน} + \text{งานตรวจงาน} + \text{งานวิจัย} + \text{งานให้คำปรึกษา} \\ & \text{ทางวิชาการ} + \text{งานแนะนำวิทยานิพนธ์} + \text{งานนิเทศการสอน} \\ & + \text{งานอื่น ๆ} \end{aligned}$$

งานสอนคิดจากสูตร

$$\text{ปริมาณงานสอน} = \text{จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์} + (\text{จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์} \times \text{จำนวนชั่วโมงที่เตรียมการสอนแต่ละชั่วโมง})$$

เกณฑ์การเตรียมการสอนมีดังนี้คือ

บรรยายในห้องเรียน 1 ชั่วโมงใช้เวลาเตรียมสอน 1 ชั่วโมง

ทดลองหรือปฏิบัติการ 1 ชั่วโมงใช้เวลาเตรียมสอน $\frac{1}{2}$ ชั่วโมง

ในกรณีที่อาจารย์สอนซ้ำวิชาเดียวกันแต่สอนหลายกลุ่ม จะคิดเวลาที่ใช้ในการเตรียมการสอนให้เฉพาะการสอนกลุ่มแรกเท่านั้น เพราะถือว่าการเตรียมการสอนเพียงครั้งเดียวสามารถใช้สอนได้ทุกครั้งที่สอนซ้ำ และในกรณีที่สอนซ้ำกันในกลุ่มนักศึกษาปกติและกลุ่มนักศึกษาภาคนอก เวลาจะคิดเวลาเตรียมการสอนให้เฉพาะการสอนในกลุ่มนักศึกษาภาคปกติ โดยอาศัยสูตรดังกล่าวมาแล้ว

งานตรวจงาน คิดจากสูตร

$$\text{ปริมาณงานตรวจงาน} = \text{จำนวนนักศึกษา} \times \text{เวลาที่ใช้ในการตรวจงานของนักศึกษาหนึ่งคน}$$

เวลาที่ใช้ในการตรวจงานนักศึกษา 1 คน คือ 0.06 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ งานวิจัย คิดจากจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ใช้ในการทำงานด้านการ

วิจัยและค้นคว้า เขียนตำรา ตลอดจนบทความต่างๆ

งานให้คำปรึกษาทางวิชาการ คิดจากสูตร

$$\text{ปริมาณงานให้คำปรึกษาทางวิชาการ} = \text{จำนวนนักศึกษา} \times \text{เวลาที่ใช้ในการให้คำปรึกษาต่อนักศึกษาหนึ่งคน}$$

งานแนะนำปริญญานิพนธ์ คิดจากสูตร

$$\text{ปริมาณงานแนะนำปริญญานิพนธ์} = \text{จำนวนนักศึกษา} \times \text{เวลาที่ใช้ไปในการแนะนำปริญญานิพนธ์แก่นักศึกษาหนึ่งคน}$$

เวลาที่ใช้ในการแนะนำปริญญานิพนธ์แก่นักศึกษา 1 คน คือ 0.8 ชั่วโมง

ต่อสัปดาห์

งานบริหาร คิดจากจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ทำงานบริหาร ซึ่งมี

เกณฑ์ดังนี้

อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ
ทำงานบริหารสัปดาห์ละ 26.2 ชั่วโมง

หัวหน้าภาควิชา หัวหน้าหมวดวิชา รองคณบดี ทำงานบริหารสัปดาห์ละ
9 ชั่วโมง

งานบริการ งานธุรการ งานนิเทศการสอน งานอื่นๆ คิดจากจำนวนชั่วโมง
ต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ทำงานนั้นจริง (คณะกรรมการวิจัยสถาบัน 2518: 5-6)

มหาวิทยาลัยศิลปากรได้กำหนดวิธีคำนวณปริมาณงานของอาจารย์ไว้ในระเบียบ
มหาวิทยาลัยศิลปากร ว่าด้วยมาตรฐานปริมาณของอาจารย์ พ.ศ.2520 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. งานสอน

1.1 ให้อำนาจการสอนภาคบรรยาย 1 คาบเวลา เท่ากับ 4 หน่วยกิต
1.2 ให้อำนาจการสอนภาคปฏิบัติการ 1 คาบเวลา เท่ากับ 2 หน่วยกิต
1.3 ในการสอนปฏิบัติการในห้องทดลองวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจารย์ผู้สอน
ไม่มีอาจารย์ผู้ช่วย หรือพนักงานวิทยาศาสตร์เป็นผู้ช่วยเตรียมการปฏิบัติการให้กำหนด 1 คาบ
เวลา เท่ากับ 4 หน่วยกิต

1.4 สำหรับวิชาที่สอนใหม่ ให้อำนาจการสอนภาคบรรยายเป็น 6 หน่วย
กิต การสอนปฏิบัติการเป็น $2\frac{1}{2}$ หน่วยกิต และการสอนปฏิบัติการในห้องทดลองวิทยาศาสตร์เป็น
5 หน่วยกิต

1.5 กรณีที่เป็นการสอนในโรงเรียนสาธิตของคณะศึกษาศาสตร์ให้กำหนด
ปริมาณงานสอน เท่ากับ $\frac{2}{3}$ ของหน่วยกิตที่กำหนดไว้

1.6 ในกรณีมีอาจารย์สอนรวมกันมากกว่า 1 คน ให้อำนาจปริมาณงาน
ของแต่ละคนตามสัดส่วนของคาบเวลาที่ตนสอน แต่ถ่าเป็นการสอนรวม ซึ่งไม่อาจแยก เป็นสัดส่วน
ได้ ให้คิดถัวเฉลี่ยเป็นหนึ่งส่วนตามจำนวนผู้สอนที่มี

1.7 ในกรณีทำการเข้าประจำสั่ง เภตการณ์สอน หรือเข้าศึกษาในชั้นของ
อาจารย์อื่น ให้คิดปริมาณงาน และเทียบเป็นหน่วยกิตโดยกำหนด 1 คาบเวลา = 1 หน่วยกิต

2. งานที่ปรึกษา

2.1 ให้อำนาจปริมาณงานในหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา โดยถือเกณฑ์ 1 หน่วย
กิตต่อจำนวนนักศึกษาทุก ๆ คนในที่ปรึกษา

2.2 สำหรับงานที่ปรึกษา แนะนำ และควบคุมดูแลนักเรียนในโรงเรียน
 สาคิตของคณะศึกษาศาสตร์ ให้อำหนดปริมาณงานโดยถือเกณฑ์ 1 หน่วยกิตต่อจำนวนนักเรียนทุก
 15 คนที่รับผิดชอบ

3. งานควบคุมวิทยานิพนธ์ ศิลปนิพนธ์ หรือสารนิพนธ์

3.1 ให้อำหนดปริมาณงานควบคุมวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาโดยถือเกณฑ์
 2 หน่วยกิตต่อวิทยานิพนธ์ 1 ฉบับ ในกรณีที่ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์มากกว่า 1 คน ให้อคิดตัวเลข
 เป็นหนึ่งส่วนตามจำนวนผู้คุมที่มี

3.2 สำหรับงานควบคุมวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี ศิลปนิพนธ์ หรือ
 สารนิพนธ์ ซึ่งจดทะเบียนเป็นรายวิชาตามหลักสูตรชั้นปริญญาตรี ให้อำหนดปริมาณงานควบคุม
 วิทยานิพนธ์ ศิลปนิพนธ์ หรือสารนิพนธ์ 1 ฉบับเท่ากับ 1 หน่วยกิต ถ้ามีผู้ควบคุมมากกว่าหนึ่งคน
 ให้อคิดตัวเลขเป็นหนึ่งส่วนตามจำนวนผู้ควบคุมที่มี

4. งานปฏิบัติการนอกสถานที่ งานควบคุมนักศึกษาฝึกหัดงานสนาม หรืองาน
 อื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันซึ่งเรียกชื่ออย่างอื่น

ให้อคิดปริมาณงานเป็นหน่วยกิต โดยรวมจำนวนชั่วโมงที่ทำ การจริงทั้งหมด
 แล้วหารด้วย 16

5. งานประเมินผลงานทางศิลป ให้อคิดปริมาณงานเป็นหน่วยกิตตามวิธีการ
 ในข้อ 4

6. งานวิจัย

ให้คณะกรรมการประจำคณะที่เกี่ยวข้องพิจารณาเทียบปริมาณงานเป็น
 หน่วยกิต แต่ปริมาณงานที่กำหนดให้รวมกันทั้งหมดของงานประเภทนี้จะต้องไม่เกิน 15 หน่วยกิต

ในกรณีที่ผู้อื่นร่วมทำการวิจัยด้วย ให้อำหนดปริมาณงานตามสัดส่วนของ
 งานที่ทำ แต่ถ้ามองอาจแยกให้เป็นสัดส่วนได้ให้อคิดตัวเลขเป็นหนึ่งส่วนตามจำนวนผู้ร่วมงานที่มี

7. งานสร้างสรรค์ทางศิลป งานศิลปประยุกต์ งานออกแบบทางสถาปัตยกรรม
 หรืองานออกแบบทางวิศวกรรม

ให้คณะกรรมการประจำคณะที่เกี่ยวข้องพิจารณาเทียบปริมาณงานเป็น
 หน่วยกิต แต่ปริมาณงานที่กำหนดให้รวมกันทั้งหมดของงานประเภทนี้จะต้องไม่เกิน 12 หน่วยกิต

ในกรณีที่มีผู้ร่วมทำการด้วย ให้คิดตามวิธีการเช่นเดียวกับ ข้อ 6

บรรดหาย

8. งานเขียนตำรา คำสอน บทความทางวิชาการ หรืองานแปล

ให้คณะกรรมการประจำคณะที่เกี่ยวข้องพิจารณาเทียบปริมาณงานเป็นหน่วยกิตตามเกณฑ์และวิธีการในข้อ 7

9. งานบริหารหรืองานธุรการ

9.1 งานในหน้าที่หัวหน้าภาควิชาหรือรองคณบดี

ให้คณะกรรมการประจำคณะพิจารณาเทียบปริมาณงานเป็นหน่วยกิต แต่ต้องไม่เกิน 25 หน่วยกิต

9.2 งานในหน้าที่เลขานุการคณะ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตของ

คณะศึกษาศาสตร์

ให้คณะกรรมการประจำคณะพิจารณาเทียบปริมาณงานเป็นหน่วยกิต แต่ต้องไม่เกิน 30 หน่วยกิต

9.3 งานในหน้าที่คณบดี รองอธิการบดี หรืออธิการบดี ให้คิดเทียบปริมาณงานเป็นจำนวน 35 หน่วยกิต

9.4 งานหัวหน้าหน่วยงานในสังกัดสำนักงานอธิการบดี ซึ่งต้องรับผิดชอบบังคับบัญชาและสั่งการ

ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาเทียบปริมาณงานเป็นหน่วยกิต แต่ต้องไม่เกิน 30 หน่วยกิต

9.5 งานเฉพาะด้านหรืองานเกี่ยวกับธุรการ

ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาเทียบปริมาณงานเป็นหน่วยกิต แต่ต้องไม่เกิน 12 หน่วยกิต

10. การรับการอบรม หรือการดูงาน (ซึ่งมิใช่เป็นการลาราชการ)

ให้คิดเป็นปริมาณงานและเทียบเป็นหน่วยกิต โดยรวมจำนวนชั่วโมงที่เข้ารับการอบรม หรือดูงานทั้งหมด แล้วหารด้วย 16

ในกรณีที่การใช้เวลาเพื่อการนี้ทำให้ต้องขาดการปฏิบัติงานส่วนใดไป ให้คิดหักลดส่วนที่ขาดออกจากปริมาณงานที่มอบหมายและกำหนดไว้เดิมด้วย

11. งานในหน้าที่กรรมการซึ่งมหาวิทยาลัยแต่งตั้ง
ให้คิดปริมาณงานเป็นหน่วยกิต โดยรวมจำนวนชั่วโมงที่ทำการประชุม
ตลอดภาคการศึกษา แล้วหารด้วย 16
12. งานอื่นๆ ที่เกี่ยวกับราชการของมหาวิทยาลัยศิลปากร
ให้ผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบในงานนั้นๆ พิจารณ ปริมาณงานเป็นหน่วยกิต
โดยรวมจำนวนที่ทำการจริงทั้งหมดหารด้วย 16
13. งานสอนพิเศษ ซึ่งไม่มีค่าตอบแทนในสถาบันการศึกษาอื่น
ให้คณะกรรมการประจำคณะพิจารณา หากเห็นว่าเป็นงานสอนเพื่อ
สาธารณประโยชน์ และไม่มีค่าตอบแทนโดยมีหลักฐานยืนยันจากสถาบันที่สอน ให้คิดปริมาณงาน
เป็นหน่วยกิต แต่หนึ่งต้องไม่เกิน 3 หน่วยกิต
14. งานราชการพิเศษที่มีคำสั่งมอบหมายให้ปฏิบัติในส่วนราชการอื่น (ใน
กรณีไม่ใช่เป็นคำสั่งให้ไปปฏิบัติราชการเต็มเวลา)
ให้คณะกรรมการประจำคณะพิจารณาเทียบปริมาณงานเป็นหน่วยกิต แต่
ทั้งหมดต้องไม่เกิน 12 หน่วยกิต
15. งานสมาคมวิชาชีพ หรืองานใช้วิชาชีพเพื่อสาธารณประโยชน์
ให้คณะกรรมการประจำคณะพิจารณาเทียบปริมาณงานเป็นหน่วยกิต
แต่ทั้งหมดต้องไม่เกิน 3 หน่วยกิต
16. กรณีที่มีอาจารย์ผู้ใดได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานในภาคการศึกษาดูรูอื่น
ให้ทำเกณฑ์และวิธีการตามระเบียบนี้มาใช้ โดยใช้จำนวนสัปดาห์ทั้งหมดของภาคการศึกษาดูรูอื่น
นั้น แทนจำนวน 16 สัปดาห์ของภาคการศึกษาปกติ เพื่อคิดเทียบปริมาณงานเป็นหน่วยกิต
อนึ่ง ในระเบียบนี้ได้ให้คำนิยามของคำบางคำที่สำคัญและใช้อยู่ในระเบียบนี้เพื่อ
การเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันดังนี้คือ
"อาจารย์" หมายความว่าผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
รองศาสตราจารย์ หรือศาสตราจารย์
"หน่วยกิต" หมายความว่าหน่วยปริมาณงานของอาจารย์ที่คิดเทียบเป็นงานที่ทำ
ให้หนึ่งชั่วโมงต่อหนึ่งสัปดาห์ ทุกสัปดาห์ตลอดหนึ่งภาคการศึกษาปกติ

"คาบเวลา" หมายถึงถึงช่วงเวลาที่ทำการสอนหนึ่งครั้งต่อหนึ่งสัปดาห์ ทุกสัปดาห์ตลอดภาคการศึกษาปกติ โดยมีกำหนดหนึ่งคาบเวลา เท่ากับ 50-60 นาที

"การสอน" หมายถึงถึงการสอนวิชาตามหลักสูตร และตามที่กำหนดไว้ในตารางสอน

"การสอนภาคบรรยาย" หมายถึงการสอนโดยวิธีปาฐกถา วิธีสัมมนา วิธีอภิปราย หรือวิธีอื่นที่คล้ายคลึงกัน

"การสอนภาคปฏิบัติ" หมายถึงถึงการสอนที่อาจารย์กำหนดให้นักศึกษาปฏิบัติงานในห้องปฏิบัติการหรือห้องฝึกงาน หรือการสอนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยอาจารย์ผู้สอนคอยควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด

"การประเมินผลงานทางศิลปะ" หมายถึงถึงงานที่อาจารย์ได้รับมอบหมายโดยได้รับแต่งตั้งจากภาควิชาด้วยความเห็นชอบของคณะ ให้รวมเป็นกรรมการวิจารณ์งานศิลปะของนักศึกษา

"วิชาที่สอนใหม่" หมายถึงถึงรายวิชาที่อาจารย์ได้รับมอบหมายให้ทำการสอนเป็นครั้งแรก หรือรายวิชาซึ่งได้เคยสอนก่อนหน้าที่ผ่านมา และได้รับมอบหมายให้กลับมาทำการสอนใหม่ในภาคการศึกษานั้น (ระเบียบมหาวิทยาลัยศิลปากร ว่าด้วยมาตรฐานปริมาณงานของอาจารย์ พ.ศ.2520)

รังสรรค์ ณะพรพันธ์ ได้เสนอวิธีการคำนวณภาระงานของอาจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไว้ดังนี้

1. งานสอนระดับปริญญาตรี

1.1 งานสอนในชั้นเรียน คิดจากจำนวนชั่วโมงที่สอนจริง

1.2 การเตรียมการสอน

1.2.1 วิชาบรรยาย

1.2.1.1 วิชาที่สอนเป็นครั้งแรก คิดจากจำนวนชั่วโมงที่สอนจริง $\times 4$

1.2.1.2 วิชาที่เคยสอนมาแล้ว คิดจากจำนวนชั่วโมงที่สอนจริง $\times 2$

1.2.2 วิชาสัมมนา คิดจากจำนวนชั่วโมงที่สอนจริง $\times 1$

1.3 การวัดผล

1.3.1 การออกข้อสอบ คิด 7 ชั่วโมงต่อวิชา

1.3.2 การตรวจข้อสอบและการให้เกรด คิดจากจำนวนนักศึกษา
ที่เข้าสอบ $\times$ 1 ชั่วโมงต่อวิชา1.4 การสอนนอกชั้นเรียน เช่น การชมโรงงาน การออกสู่ชุมชน คิด
จากจำนวนชั่วโมงการทำงานจริง

2. งานสอนระดับปริญญาโท

2.1 งานสอนในชั้นเรียน คิดจากจำนวนชั่วโมงที่สอนจริง

2.2 การเตรียมการสอน

2.2.1 วิชาบรรยาย

2.2.1.1 วิชาที่สอนเป็นครั้งแรก คิดจากจำนวนชั่วโมง
ที่สอนจริง $\times$ 62.2.1.2 วิชาที่เคยสอนมาแล้ว คิดจากจำนวนชั่วโมง
ที่สอนจริง $\times$ 32.2.2 วิชาสัมมนา คิดจากจำนวนชั่วโมงที่สอนจริง $\times$ 1.5

2.3 การวัดผล

2.3.1 การออกข้อสอบ คิด 7 ชั่วโมงต่อวิชา

2.3.2 การตรวจข้อสอบและการให้เกรด คิดจากจำนวนนักศึกษา
ที่เข้าสอบ $\times$ 1 ชั่วโมงต่อวิชา

2.4 งานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.4.1 ที่ปรึกษา คิดจาก (จำนวนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ $\times$ 16) $\times$ 4

โดยยึดหลัก เกณฑ์ดังนี้

2.4.1.1 งานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ถือเป็นภาระงานของ
อาจารย์ ก็เฉพาะแต่ในภาคการศึกษาที่มีการ
สอบวิทยานิพนธ์เรื่องนั้น ไม่ว่านักศึกษาจะใช้
เวลาในการทำวิทยานิพนธ์ภาคการศึกษาที่ตาม
และไม่วาวิทยานิพนธ์ดังกล่าวจะสอบผ่านหรือไม่

2.4.1.2 การตรวจวิทยานิพนธ์มีภาระงานเทียบเท่ากับ
การสอนและการเตรียมการสอนลักษณะวิชาใน
ระดับปริญญาโทที่เคยสอนมาแล้ว

2.4.2 กรรมการผู้อ่านวิทยานิพนธ์ คิด 35 ชั่วโมงต่อเรื่อง

3. งานนักศึกษาสัมพันธ์

3.1 การให้คำแนะนำทางวิชาการ คิดจากจำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียน×

0.5 ชั่วโมง

3.2 อาจารย์ที่ปรึกษา

3.2.1 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คิดจากจำนวนนักศึกษาในความดูแล ×

2 ชั่วโมงต่อปี

3.2.2 นักศึกษาสูงกว่าชั้นปีที่ 1 คิดจากจำนวนนักศึกษาในความ

ดูแล × 1 ชั่วโมงต่อปี

4. งานเขียนทางวิชาการ มีวิธีคำนวณดังนี้

4.1 บทความทางวิชาการ จำนวนหน้า × 4 ชั่วโมง

4.2 เอกสารประกอบการบรรยาย จำนวนหน้า × 2 ชั่วโมง

4.3 หนังสือและบทความแปล จำนวนหน้า × 4 ชั่วโมง

4.4 หนังสือและบทความแปลและเรียบเรียง จำนวนหน้า × 2 ชั่วโมง

4.5 หนังสือแต่งและเรียบเรียง จำนวนหน้า × 4 ชั่วโมง

4.6 หนังสือที่เคยปรากฏเป็นผลงานทาง

วิชาการมาก่อน จำนวนหน้า × 0.10 ชั่วโมง

4.7 บรรณาธิการ (ไม่รวมหน้าที่เขียน) จำนวนหน้า × 0.25 ชั่วโมง

4.8 บทวิจารณ์หนังสือ จำนวนหน้า × 0.25 ชั่วโมง

5. งานวิจัย กำหนดให้จำนวนหน่วยกิตของงานวิจัยเท่ากับ 35 ชั่วโมงต่อคน-

เดือนต่อเรื่อง

6. งานบริการสังคม

6.1 การแสดงปาฐกถาหรือการบรรยายเฉพาะเรื่อง คิดจากจำนวน

ชั่วโมงการบรรยาย × 4 ชั่วโมง

- ชั่วโมง
- 6.2 การอภิปรายในที่สาธารณะ คิดจากจำนวนชั่วโมงอภิปราย $\times 1.5$
- 6.3 การเขียนบทความในหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารรายคาบ คิดจาก
จำนวนหน้า $\times 1$ ชั่วโมง
- 6.4 ที่ปรึกษาด้านจิตอาสาสมัคร คิด 52 ชั่วโมงต่อคนต่อปี
- 6.5 ประธานกรรมการที่แต่งตั้งโดยหน่วยราชการอื่นๆ คิด 104 ชั่วโมง
- ชั่วโมง
- 6.6 กรรมการที่แต่งตั้งโดยหน่วยราชการอื่นๆ คิด 52 ชั่วโมงต่อปี
- 6.7 การเป็นกรรมการสอบคัดเลือกบุคคลของหน่วยราชการต่าง ๆ คิด
จากจำนวนผู้เข้าสอบ $\times 1$ ชั่วโมง
- 6.8 การตรวจตำรา
- 6.8.1 หนังสือแปล จำนวนหน้า $\times 0.25$ ชั่วโมง
- 6.8.2 หนังสือแต่งและเรียบเรียง จำนวนหน้า $\times 0.10$ ชั่วโมง
7. งานบริหารของคณะ กำหนดหน่วยกิตของงานดังนี้
7.1 คณบดี	1,470 ชั่วโมงต่อปี
7.2 เลขาธิการคณะ	1,470 ชั่วโมงต่อปี
7.3 ผู้ช่วยคณบดี	490 ชั่วโมงต่อปี
7.4 ประธานคณะกรรมการชุดต่างๆ	490 ชั่วโมงต่อปี
7.5 กรรมการชุดต่างๆ	52 ชั่วโมงต่อปี
7.6 ผู้แทนอาจารย์	220 ชั่วโมงต่อปี
8. งานบริหารของมหาวิทยาลัย
8.1 อธิการบดี	1,470 ชั่วโมงต่อปี
8.2 รองอธิการบดี	1,470 ชั่วโมงต่อปี
8.3 ผู้ช่วยรองอธิการบดี	735 ชั่วโมงต่อปี
8.4 ประธานสภาอาจารย์	368 ชั่วโมงต่อปี
8.5 ประธานคณะกรรมการชุดต่างๆ	220 ชั่วโมงต่อปี
8.6 กรรมการสภาอาจารย์	52 ชั่วโมงต่อปี
- 8.7 *Asst. Prof. ๕๐๖๖๗*
- ๕๒ " "

8.7 กรรมการชุดต่างๆ

52 ชั่วโมงต่อปี

(รังสรรค์ ณะพรพันธ์ 2523: 7-15)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาระงานของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของไทย นั้น มีการดำเนินการต่อเนื่องกันมากอนข้างยาวนาน โดยนักวิจัยที่สนใจซึ่งผลการวิจัยที่ปรากฏอยู่พอจะนำมาสรุปรวบรวมไว้ได้ดังนี้คือ

เปรมจิตต์ จีรพันธ์ ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะหน้าที่ในการงานของอาจารย์ประจำในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2512 โดยศึกษาข้อมูลจากอาจารย์ 530 คน พบว่า อาจารย์หนึ่งคนใช้เวลาในการสอน 24 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ การวิจัย 7 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ การบริหาร 8 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และการบริการ 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (เปรมจิตต์ จีรพันธ์ 2512: 4)

วิเศษ วิเชียร ได้ศึกษาสถานภาพการใช้อาคารสถานที่และกำลังอาจารย์ของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2513 พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ของวิทยาลัยวิชาการศึกษาสอนนักศึกษาทั้งภาคกลางวันและภาคค่ำ สัปดาห์ละ 3-9 ชั่วโมง เหมือนกันทั้งสองภาค (วิเศษ วิเชียร 2514: 49-51)

ในปีเดียวกันนี้ สายทิพย์ นุกุลกิจ ได้ทำการศึกษาสถานภาพการใช้อาคารสถานที่และกำลังอาจารย์ของสถานศึกษาในสังกัดกรมการฝึกหัดครู ในภาคการศึกษา 9 10 11 และ 12 โดยทำการศึกษาข้อมูลจากครู อาจารย์ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการของสถาบันฝึกหัดครู 6 แห่ง คือ วิทยาลัยครูอุบลราชธานี วิทยาลัยครูสกลนคร วิทยาลัยครูมหาสารคาม วิทยาลัยครูนครราชสีมา และวิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่สอนภาคกลางวัน สัปดาห์ละ 12-15 ชั่วโมง และสอนภาคค่ำ สัปดาห์ละ 3-9 ชั่วโมง (สายทิพย์ นุกุลกิจ 2514: 55-56)

ประยुทธ กุยสาคร ได้ทำการวิจัยบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทยในวิทยาลัยครู ในปี พ.ศ.2517 พบว่า หัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทยมีจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ต่ำสุด 4 ชั่วโมง สูงสุด 15 ชั่วโมง โดยเฉลี่ย 10.78 ชั่วโมง ส่วนอาจารย์ในหมวดวิชา

ภาษาไทยมีจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ต่ำสุด 3 ชั่วโมง สูงสุด 24 ชั่วโมง โดยเฉลี่ย 12.71 ชั่วโมง (ประยูทธ กุยสาคร 2517: 56)

พิศมัย ศรีอำไพ ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบหน้าที่ภาระงานของอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทั้ง 8 วิทยาเขต ที่ปฏิบัติงานอยู่ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2517 พบว่า อาจารย์หนึ่งคนสอน 2 วิชา และกลุ่มนักศึกษา 2 กลุ่ม ใช้เวลาในการสอนรวมทั้งการเตรียมการสอน และการตรวจงานของนักศึกษา 25 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนในด้านการวิจัย นิเทศการสอน การบริหาร และการบริการ ใช้เวลา 6, 7, 12 และ 5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า 3 ใน 4 ของจำนวนอาจารย์ทำการสอนโดยไม่ได้ทำงานวิจัย และ 1 ใน 4 ของอาจารย์สอนโดยไม่ได้หาประสบการณ์ในวิชาที่สอนด้วยการให้บริการ (พิศมัย ศรีอำไพ 2518: 50-53)

สมชาย วงศ์เกษม ได้ศึกษามหาบททางการสอน การวิจัย และการบริการสังคมของอาจารย์วิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2518 พบว่า อาจารย์คนหนึ่งใช้เวลาในการสอนภาคปกติ 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนการสอนในภาคค่ำใช้เวลา 8 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ใช้เวลาในด้านการวิจัย การบริการสังคม และการบริหาร เป็นเวลา 7, 13 และ 16 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ตามลำดับ และได้พบว่า อาจารย์เกือบทั้งหมดทำหน้าที่สอนโดยไม่ได้ทำการวิจัย และอาจารย์มากกว่า 2 ใน 3 ทำการสอนโดยไม่ได้บริการสังคม (สมชาย วงศ์เกษม 2519: 112-115)

สุภกิจ ศรีปัดดา ได้ทำการวิเคราะห์ปริมาณงานของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม วิทยาลัยครูมหาสารคาม และวิทยาลัยครูพลศึกษามหาสารคาม พบว่า อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 3 สถาบัน มีปริมาณงานภาคปกติอยู่ระหว่าง 30-40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และปริมาณงานภาคนอกเวลาระหว่าง 21-30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และพบว่าปริมาณงานรวมของอาจารย์ทั้ง 3 สถาบันไม่แตกต่างกัน (สุภกิจ ศรีปัดดา 2519: 93-94)

สมชาย ทยานยง และชนิกา ศิลปอนันต์ ได้ทำการสำรวจและวิจัยลักษณะหน้าที่ และปริมาณงานของอาจารย์ประจำในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2519 พบว่า อาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยใช้เวลาทำงานทุกประเภท ทั้งในและนอกเวลาราชการโดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ 40.06 ชั่วโมง โดยใช้เวลาทำงานสอนมากที่สุด สัปดาห์ละ 21.78 ชั่วโมง

ซึ่งเป็นชั่วโมงที่สอนจริงสัปดาห์ละ 10.69 ชั่วโมง ชั่วโมงที่พบกับนิสิตนอกห้องเรียนและที่ใช้ตรวจงานสัปดาห์ละ 4.31 ชั่วโมง และชั่วโมงเตรียมการสอนอีกสัปดาห์ละ 6.79 ชั่วโมง การเตรียมการสอนของอาจารย์ส่วนใหญ่จะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงต่อการสอน 1 ชั่วโมง การเตรียมการสอนจะน้อยลง เมื่ออาจารย์ผู้สอนมีประสบการณ์ในการสอนมากขึ้น ส่วนงานที่อาจารย์ใช้เวลาทำเป็นลำดับรองลงมาจากงานสอน คือ งานเสริมสร้างวิชาการ และวิชาชีพ งานบริหาร และงานธุรการ งานบริการชุมชน งานวิจัยและเขียนตำรา งานกรรมการ งานอาจารย์ที่ปรึกษา งานกิจการนิสิต งานพัฒนาหลักสูตร และงานบรรยายพิเศษและสอบวิทยานิพนธ์ ตามลำดับ (สมชาย ทยานยง และชนิกา ศิลปอนันต์ 2519: 70-75)

เอนก ศิลปนิลมาลย์ ทำการศึกษาสภาพการปฏิบัติงานของอาจารย์วิทยาลัยครู 9 แห่งในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2520 เพื่อสร้างเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของอาจารย์ในวิทยาลัยครู ด้านคุณภาพของงาน พบว่า งานที่อาจารย์วิทยาลัยครูปฏิบัติอยู่ได้แก่ งานสอน งานนิเทศการสอนหรือการฝึกงาน งานวิจัย งานเขียนตำราและเอกสารประกอบการเรียน งานบริการทางวิชาการ งานบริหาร งานธุรการ งานบริการนักศึกษา และงานพิเศษอื่น ๆ ที่ได้รับตำแหน่งเป็นครั้งคราว อาจารย์ในวิทยาลัยครูใช้เวลาทำการสอน 9 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และใช้เวลาในการบริหาร การให้บริการนักศึกษา และการวิจัย เป็น 7, 4.5 และ 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ตามลำดับ (เอนก ศิลปนิลมาลย์ 2521: 111-115)

สิทธิชัย คีวัน ไค้ทำการศึกษากำหนดปริมาณงานของอาจารย์กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันตก โดยใช้วิธีการคำนวณหาปริมาณงานของอาจารย์ตามเกณฑ์และสูตรการคำนวณของคณะกรรมการวิจัยสถาบัน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า อาจารย์ในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันตก มีภาระกระจายของปริมาณงานอยู่ระหว่าง 11-140 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยอาจารย์ส่วนใหญ่มีปริมาณงานอยู่ระหว่าง 41-50 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (สิทธิชัย คีวัน 2521: 67-69)

รังสรรค์ ทิมพันธุ์พงษ์ ได้ทำการศึกษาคู่ควบ ประสบการณ์ ผลงานทางวิชาการ และภาระการทำงานของอาจารย์ในวิทยาลัยครู ที่สังกัดภาควิชาภาษาอังกฤษ ภาษาไทย สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ทั่วไป ซึ่งเปิดสอนเป็นวิชาเอกในระดับปริญญาตรี ในปีการศึกษา 2521 พบว่า ผู้สอนในวิทยาลัยครูมีภาระการทำงานโดยเฉลี่ย 29.10 ชั่วโมง ใช้เวลาในด้านการสอน การเตรียมสอน และการตรวจงานรวม 17.22 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยใช้เวลาเฉพาะการสอน 9.76 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนภาระงานในด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

ใช้เวลาน้อยที่สุดคือเฉลี่ยสัปดาห์ละ 0.5 ชั่วโมง (รังสรรค์ ทิมพันธุ์พงษ์ 2522: 76-77)

วิไลวรรณ พิธิยานุวัฒน์ สุวิมล วงวาทิช และกุหลาบ หวังคีรีสิกุล ได้ทำการวิเคราะห์ปริมาณงานอาจารย์ประจำในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2523 พบว่า อาจารย์มีจำนวนชั่วโมงทำงานรวมโดยเฉลี่ย 38 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แบ่งเป็นการทำงานในเวลาราชการ 31 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และทำงานนอกเวลา 7 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ยังพบว่า อาจารย์ใช้เวลาทำงานวิชาการอื่นๆ ได้แก่ งานเขียนตำรา บทความ บทวิจารณ์ งานบรรณาธิการ งานประดิษฐ์ งานศิลปกรรม งานเตรียมสอน งานเขียนเอกสารประกอบการเรียนการสอน มากที่สุด จำนวน 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รองลงมาเป็นเวลาที่ใช้ในการสอน การบริหาร การวิจัย การบริการวิชาการ และงานอื่นๆ ซึ่งมีจำนวนชั่วโมงทำงานเป็น 10, 7, 4, 3 และ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า อาจารย์ที่มีตำแหน่งทางบริหารใช้เวลาทำงานมากกว่าอาจารย์ที่ไม่มีตำแหน่งทางบริหาร อาจารย์ที่มีตำแหน่งทางบริหารใช้เวลาในคณาจารย์ งานวิชาการ และงานอื่นๆ น้อยกว่าอาจารย์ที่ไม่มีตำแหน่งทางบริหาร แต่ในคณาจารย์ ทั้งอาจารย์ที่มีตำแหน่งทางบริหาร และไม่มีตำแหน่งทางบริหารใช้เวลาไม่แตกต่างกัน ส่วนการเปรียบเทียบการทำงานประเภทต่างๆ ระหว่างอาจารย์ที่มีตำแหน่งทางวิชาการที่ต่างกัน พบว่า ในคณาจารย์ ศาสตราจารย์ มีชั่วโมงสอนน้อยกว่า รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และอาจารย์ ในคณาจารย์ รองศาสตราจารย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ มีชั่วโมงในการวิจัยสูงกว่าอาจารย์ ในคณาจารย์ ทั้งศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และอาจารย์ มีชั่วโมงทำงานไม่แตกต่างกัน ในคณาจารย์ และบริการวิชาการ ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ใช้เวลามากกว่าอาจารย์ ส่วนงานอื่นๆ นั้น ศาสตราจารย์ และอาจารย์ใช้เวลาทำงานมากกว่ารองศาสตราจารย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ (วิไลวรรณ พิธิยานุวัฒน์ สุวิมล วงวาทิช และกุหลาบ หวังคีรีสิกุล 2523: 45-50)

ประกอบ คุณารักษ์ ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติอยู่ตามปกติของอาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากร ในปีการศึกษา 2521 พบว่า อาจารย์ในคณะวิชาต่างๆ ในมหาวิทยาลัยศิลปากรทำงานเฉลี่ยสัปดาห์ละ 44.99 ชั่วโมง โดยใช้เวลาในการสอน (และเตรียมการสอน) สัปดาห์ละ 30.21 ชั่วโมง ใช้เวลาในงานบริหาร/ธุรการ สัปดาห์ละ 7.64 ชั่วโมง ใช้ในงานวิชาการอื่นๆ (รวมงานวิจัย สร้างสรรค์ งานเขียนตำรา/เอกสาร

ประกอบการบรรยาย บทความทางวิชาการ และงานแปล) สัปดาห์ละ 4.21 ชั่วโมง ใช้เวลาสำหรับงานที่ปรึกษาและงานภาคสนาม สัปดาห์ละ 2.21 ชั่วโมง และใช้เวลาในงานบริการต่างๆ สัปดาห์ละ 0.72 ชั่วโมง (Pragob kunarak 1981: 164-165)

งามนิตย์ ธาตุทอง และคงศักดิ์ ธาตุทอง ได้ทำการศึกษาระงานสอนของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 11 สถาบัน ในปีการศึกษา 2524 พบว่าอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาโดยเฉลี่ยมีจำนวนชั่วโมงสอนสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง และพบว่า สถาบันที่อาจารย์มีจำนวนชั่วโมงสอนเท่ากับค่าเฉลี่ยรวม คือ 5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร สถาบันที่อาจารย์มีจำนวนชั่วโมงสอน 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางเขน มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ สถาบันที่อาจารย์มีจำนวนชั่วโมงสอน 7 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตปทุมวัน และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตพระนครเหนือ สำหรับสถาบันที่อาจารย์มีชั่วโมงสอน 8 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพลศึกษา วิทยาเขตมหาสารคาม และวิทยาเขตสงขลา และสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร ส่วนสถาบันที่อาจารย์มีชั่วโมงสอนสูงสุด 11 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก (งามนิตย์ ธาตุทอง และคงศักดิ์ ธาตุทอง 2526: 36-37)

งานวิจัยในต่างประเทศ

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภาระงานของอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาในต่างประเทศ พบว่า ได้มีนักวิจัยหลายท่านได้ทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้คือ

ออสติน (Austin) ได้ทำการศึกษาปริมาณงานของอาจารย์ที่สอนใน California Public Junior Colledge ในปี ค.ศ.1962 โดยทำการสำรวจอัตราการทำงานของอาจารย์ในระดับวิทยาลัย จำนวน 1,658 คน จาก 17 สาขาวิชา ในวิทยาลัย 39 แห่ง พบว่า ในวิทยาลัย 23 แห่งจากวิทยาลัยทั้งหมด อาจารย์มีอัตราการสอนโดยเฉลี่ย 15 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และพบว่าอาจารย์ส่วนมากพอใจที่จะสอนสัปดาห์ละ 15 ชั่วโมง และได้เสนอแนะว่าควรใช้อัตราเฉลี่ยการสอนคนละ 15 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นี้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการกำหนดปริมาณงาน (Austin 1962: 3483-3484)

แผนวิจัยของสมาคมการศึกษาแห่งชาติ ของสหรัฐอเมริกา (National Education Association) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ประจำในคณะครุศาสตร์ของมหาวิทยาลัย และวิทยาลัยวิชาการศึกษา ปี ค.ศ. 1964 ถึง 1965 พบว่า อาจารย์คณะครุศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมีปริมาณงานดังนี้คือ อาจารย์หนึ่งคนสอนโดยเฉลี่ย 3 วิชาต่อหนึ่งภาคการศึกษา สอนในห้องเรียนเฉลี่ย 12-19 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ต้องรับผิดชอบในการสอนนิสิตโดยเฉลี่ย 100 คน ส่วนอาจารย์ในวิทยาลัยวิชาการศึกษาหนึ่งคนสอนโดยเฉลี่ย 4 วิชาต่อหนึ่งภาคการศึกษา โดยสอนในห้องเรียนเฉลี่ย 17 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และรับผิดชอบนิสิตโดยเฉลี่ย 138 คน (National Education Association 1966: 1-10)

ราซิก (Razik) ได้ทำการศึกษาริมาณงานของอาจารย์ใน State University of New York at Buffalo) ปี 1969 พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการสอนสัปดาห์ละ 12 ชั่วโมง ศาสตราจารย์มีภาระงานสัปดาห์ละ 57.8 ชั่วโมง รองศาสตราจารย์สัปดาห์ละ 57.3 ชั่วโมง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สัปดาห์ละ 54.9 ชั่วโมง และอาจารย์มีภาระงานสัปดาห์ละ 56.2 ชั่วโมง และยังพบว่าโดยทั่วไปอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนและวิจัยจะทำงานมากกว่าอาจารย์ที่ทำหน้าที่และบริหาร (Razik 1975: 135-141)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย